

AgEcon SEARCH

RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

15-24

10001

**A TERMELÉSFEJLESZTÉS FINANSZÍROZÁSÁNAK
FŐBB VONÁSAI ÉS HATÁSUK A
TERMELŐSZÖVETKEZETEK GAZDASÁGI, JÖVEDELMI
HELYZETÉRE //**

SZAKONYI LÁSZLÓ dr.

A mezőgazdaság szocialista átszervezésével megvalósult a nagyüzemi gazdálkodás legfontosabb feltételeinek megteremtése, a szocialista átalakítás a nagyüzemi forma kialakítását lehetővé tette. A rendelkezésre álló termelési eszközök — amelyek azelőtt a kisüzemek gazdasági alapját képezték — túlnyomórészt feleslegessé váltak, és többnyire a megmaradó háztáji gazdaságok termelési bázisát alkották.

A viszonylag rövid idő alatt történő változás kihatása két területen jelentett kiemelt gondot. Egyrészt alapvető törekvésként jelentkezett a termelési színvonal visszaesésének meggátlása, másrészt kívánatosá vált a nagyüzemi termelés anyagi-műszaki feltételeinek folyamatos javítása. Az úgynevezett „kettős feladat” anyagi megalapozásához, a megfogalmazott gazdaságpolitikai cél eléréséhez a 3004-es kormányhatározatok teremtettek lehetőséget. Ezeknek a végrehajtása jelentős volumenű támogatás folyósítását jelentette.

A FINANSZÍROZÁS PROBLÉMÁI A „KETTŐS FELADAT” TELJESÍTÉSE IDŐSZAKÁBAN

A termelőszövetkezetek pénzügyi támogatásával *egyrészt* enyhíteni kellett a folyamatos gazdálkodáshoz szükséges pénzügyi egyensúly követelménye és a jövedelemdiszparitás közötti ellentmondás okozta feszültségeket. Ehhez az állam üzemi támogatást adott. *Másrészt* a nagyüzemi termelési eszközök hiánya dömpingszerű keresletnövekedést váltott ki, amely mögött nem volt üzemi szinten akkumulálódott fejlesztési vásárlóerő (de elegendő ipari eszköz sem!). A vásárlóerő megteremtése beruházási támogatás folyósítását igényelte.

A kisüzemi termelési eszközöknek a termelésből történő kivonása jelentős pótlási igényt támasztott a termelés szintentartásához. A termelési eszközökön kívül a többi termelési tényezőnél is tapasztalható volt a csökkenés, amely az amúgy is meglévő feszültséget növelte. *Benet Iván* és *Berend Iván* számításai szerint „... a munkaerő felszabadítására (pótlására) ...

1958—1965 között kb. 23 milliárd forintot . . . ruháztak be. Ha ez nem törté-
nik meg . . . kb. 17 milliárd forint termelési érték esett volna ki éves szin-
ten.”¹

A teljesség kedvéért azonban tegyük hozzá, hogy nemcsak a termelési
tényezők hiánya okozott feszültséget és indokolta a támogatás folyósítását
a kialakult színvonalon. A mezőgazdaság árszínvonala is messze alatta volt
a jelenleginek, többnyire — valamennyi termék vonatkozásában — a kis-
üzemi ráfordításokhoz igazodott, és pótlásra, fejlesztésre fordítható bevétel-
hányadot nem tartalmazott.

A nagyüzemi beruházási döntéseket is sajátos körülmények között
hozták. A megye, illetve a járás — a rendelkezésükre bocsátott beruházási
keret alapján — határozta meg a beruházások üzemek közötti felosztását,
nemcsak a keretszám lebontásával, de létesítménysorosan is. (Igaz, hogy a
közgyűlésnek a létesítmény megvalósítása és a pénzügyi források tekintetében
döntési joga volt, ez azonban az adott körülmények között csupán for-
malitásnak volt tekinthető.)

A beruházási keretek elosztásának módszere határozta meg a *pénzügyi
források szerepét* is. A beruházások területi lebontásával gyakorlatilag eldőlt
a szövetkezetek által létesíthető kapacitások sorsa, a pénzügyi forrásoknak
tehát nem maradt más feladatuk, mint a beruházási keretek elosztásához
igazodó finanszírozás.

A beruházások finanszírozásának gyakorlata is sajátos volt. A kivite-
lező számlájának kifizetése és a pénzügyi elszámolás bruttó módon történt.
A „bekerülési” költségek ellenértékét döntő részben — miután a saját for-
rás ebben az időszakban elenyészőnek volt tekinthető — beruházási hitel-
ből finanszírozták, amelynek forrása teljes egészében az állami költségvetés
volt. A műszaki átadás és a beruházás pénzügyi elszámolása után történt a
támogatás folyósítása, gyakorlatilag a korábban folyósított beruházási hite-
lek egy részének törlésével. A törlés mértékét differenciálták a létesítmény
korszerűségi foka, valamint az egyes termelési ágazatokra megállapított
preferenciák. A támogatás mértékét — függetlenül a bekerülési értéktől —
kapacitáségségre vetítve állapították meg.

Mégis, az időszak nehézségei és feszültségei ellenére is, összességében
jelentős sikert vallhat magának a szocialista mezőgazdaság ezen időszaka.
Az úgynevezett kettős feladat teljesítésének eredményeként, a gazdasági
fejlődés mellett a társadalmi fejlődés is figyelemre méltó volt. Az eredmé-
nyek mögött azonban ellentmondások is rejtőznek, pl. sok nagyüzemi léte-
sítmény korszerűtlensége, gyors fizikai elhasználódása. Ezek pótlása is fel-
adatként jelentkezett. Gyakorlatilag újratermelődött a hiány. Ekkor azon-
ban már, a kezdeti időszakhoz viszonyítva, minőségileg kedvezőbb helyzet
alakult ki. Az önálló gazdálkodás már nemcsak igény, hanem objektív adottság
lett. Az anyagi alapok folyamatos megteremtésével új gazdálkodási gya-
korlat kezdődhetett.

¹ Forrás: Benet Iván—Berend Iván: Az élelmiszer-gazdaság fejlesztésének eszközigénye. Gazdaság.
III. évf. 1. szám.

A
legfont
zalt -
Ezeken
gazdas
keztéb
a helyt
E
politik
érdeké
dasági
önfina

Az állós

A
történ
intézk
értéké

A
gált. A
ben le
egy ré
szíroz
nem s
volum
alátám
zök új
milliár
nak kl
képző
figyele
termel
tése v
kezeti
hanem
ti, han

A
fizetés
velte
forrás

* A
értékek
értékéhez
* F

AZ ÖNFINANSZÍROZÁS LEHETŐSÉGÉNEK A MEGTEREMTÉSE

A mechanizmusreformnak — a vállalati gazdálkodást érintő — egyik legfontosabb törekvése a fejlesztési döntésekkel párhuzamosan decentralizált — és vállalati szinten képződő — pénzügyi források megteremtése volt. Ezeknek az elveknek az érvényesülése szükségszerű, fontos tényező a mezőgazdaság szövetkezeti szektorában, ahol a tulajdonosi érdekelttség következtében a tagság közvetlenül élvezzi a helyes döntéseik előnyeit, vagy érzi a helytelen cselekvések hátrányait.

E törekvések gyakorlati realizálását célozták az utóbbi évek gazdaságpolitikai döntései a gazdasági önállóság anyagi feltételeinek megalapozása érdekében. Ezek hatására vált konkrét gazdasági realitássá az önálló gazdasági döntések finanszírozása — a termelőszövetkezetek többségében — az *önfinanszírozás lehetőségének megteremtésével*.

Az állóeszközök újraértékelése

A gazdaságpolitikai döntések végrehajtására többoldalú intézkedések történtek. A fejlesztéseket és jövedelemviszonyokat konkrétan befolyásoló intézkedés volt az állóeszközök tényleges (műszaki állapotnak megfelelő) értékének felmérése (az állóeszközök újraértékelése).²

Az újraértékelés egyben a hitelrendezési számítások alapjául is szolgált. A korábbi években felvett hitelek évenkénti törlesztése teljes mértékben lekötötte a jövedelemből képződő fejlesztési alapot. (E hitelállomány egy része mögött anyagi érték sem állt, pl. a hosszú lejáratú hitellel finanszírozott szerfás létesítmények már — fizikai elhasználódottságuk miatt — nem szolgálhatták a nagyüzemi termelést.) A hitelállomány változatlan volumenű fenntartása már akadályozta a decentralizált döntések pénzügyi alátámasztását. Az ellentmondás részbeni feloldását szolgálta az állóeszközök újraértékelésével fedezetlenné vált hitelállomány törlése. Mintegy 13 milliárd Ft-os hiteltörlésre került sor 1966-ban, ez a fennálló hitelállománynak kb. $\frac{2}{3}$ része volt, folyó terhei kb. a termelőszövetkezeteknél évenként képződő fejlesztési alapnak feleltek meg. A fennmaradó hitelt átütemezték, figyelemmel a szövetkezetek jövedelmi helyzetére is. A hitelrendezés célja a termelőszövetkezetekben a vállalati gazdálkodás feltételeinek megteremtése volt. „A termelőszövetkezeti hitelrendezés nem elsősorban a szövetkezeti parasztság személyes jövedelmének közvetlen növelésére irányul, hanem a termelés fejlődését szolgálja, s ezúton forrása lesz nemcsak a paraszti, hanem a munkásjövedelem jövőbeni emelkedésének is.”³

A hiteltörlés, annak ellenére, hogy a fennmaradó hitelállomány visszafizetését rövidebb időtartamban (általában 8—10 évben) szabták meg, növelte a szövetkezeti szinten képződő és kötelezettségekkel megterhelt saját forrásállományt. Így potenciálisan fennállt a veszélye annak, hogy a terme-

² A korábbi időszakban már elhasználódott, költségként azonban még el nem számolt állóeszköz-értékek egy összegben leírásra kerültek, s az új nettó érték meghatározása már ezen időszak „bekerülési” értékéhez igazodott, a műszaki állapotnak megfelelően.

³ Forrás: Fehér Lajos beszéde az MSZMP IX. Kongresszusán. Népszabadság, 1966. december 3.

lőszövetkezetek a hiteltörlesztés nyomán felszabaduló jövedelemrészt esetleg nem kívánatos mértékben átcsoportosítják — lakossági vásárlóerő-növekedést okozva —, miután a termelőszövetkezetek jövedelemszabályozási rendszere szövetkezeti döntésre bízta a bruttó jövedelem felosztását különböző — elsősorban részesedési és fejlesztési — alapokra.

A felvásárlási árak emelése

A fejlesztési alap a hitelrendezés után és a felvásárlási árak emelése hatásaként jelentősen megnövekedett. Ennek ellenére 1968 után egyes termelőszövetkezetekben jövedelmi és pénzügyi egyensúlybeli feszültségek keletkeztek. Alapvetően két tényező orientálta a szövetkezeteket a fejlesztési alap képzésénél a mind magasabb szintű kötelezettség vállalására. *Egyrészt a termelési eszköz-hiány mielőbbi megszüntetésének szükségessége, másrészt az 1968. évtől nyújtott beruházási támogatás — mint decentralizált pénzügyi forrás — igénybevételei lehetősége és minél nagyobb mértékű felhasználása.*

A hitelrendezés már önmagában is a kötelezettségek csökkenését jelentette, a bővített újratermelés további anyagi alapjainak megteremtését azonban csak részben segítette. A többszöri felvásárlási áremelések⁴ viszont már lehetőséget teremtettek olyan [mértékű] jövedelem képződéséhez, amely kezdetben az állóeszközök elhasználódásával arányos költség-növekedést is elviselhetett. Ez egyben hasonló nagyságrendű amortizációs alap képzését — mint beruházási pénzeszközöknek elkülönítését — is lehetővé tette, *további lépést jelentve az önfinanszírozás fejlesztésében.* A felvásárlási árak emelése tehát a még fennálló jövedelemdiszparitás enyhítéséhez, valamint a gazdaságpolitikai döntésekben elhatározott fejlesztések saját forrásállományának növeléséhez járult hozzá.

Az állami támogatás szerepének megváltozása

Az önfinanszírozás szempontjából — a fejlesztések finanszírozásában — rendkívül jelentősnek tekinthető az állami támogatás *szerepének* megváltozása, ami nélkül a termelőszövetkezetek nagy többsége nem tudta volna fejlesztési döntéseit anyagilag alátámasztani:

A változás elsősorban a *folyósítás módszerében*⁵ és ezen keresztül a támogatásnak a *fejlesztések finanszírozásában betöltött funkciójában* jelentkezett. A támogatás már nem utólagosan áll rendelkezésre, enyhítve a beruházás megvalósításával kapcsolatos terheket, hanem közvetlenül számításba

⁴ A gazdálkodás jövedelmezőségének növelése érdekében 1966—68 között rendezték a mezőgazdasági termékek nagy részének árát. 1966-ban 10%-kal, 1968-ban 8%-kal emelkedett a felvásárlási árszint, és ezen belül az állati termékek árszintje (1966—68-ban) 21%-kal emelkedett.

⁵ A mezőgazdaságban a mechanizmusreform során kialakított új támogatási rendszerben az általános, valamennyi gazdaságot érintő támogatások alapvető sajátosságának az *automatizmus* tekinthető. Mindegyik támogatási forma valamilyen tevékenységhez kapcsolódik; vagy a felhasznált termelési eszközök, anyagok vagy a közbeeső termelési folyamatok, illetőleg a végső kibocsátás támogatását jelenti. A saját források (beleértve a hitelt is) bővülése esetén a *költségvetési támogatás automatikusan növekszik*. Automatizmus érvényesült a speciális támogatások körében és a kedvezőtlen adottságú mezőgazdasági üzemek vonatkozásában. Ezen túlmenően bizonyos beruházások terheit az állam teljes egészében magára vállalta és ezek a célcsoportos beruházások rendjének megfelelően bonyolódhatnak le.

vehet
saját
támo
enged
pénze

érvén
bizon
leszté
— a p
30%-a
fonto
kült.
rülési

gazda
miké
A leg
önáll
vált,

A
nyire
szerű
cítás
sát ké
kezde

Az épít

l
vel m
szüks
házás

A
nagy
tamú,
ugyar
Mind
támog

finanszí

vehető mobil pénzeszközként, a források között van. A saját források (a saját forrás megelőlegezését, tehát a hitelt is számításba véve) képezik a támogatás folyósításának alapját (automatizmus), így a támogatás — az engedélyezés után — tulajdonképpen ugyanúgy decentralizált szövetkezeti pénzeszköznek tekinthető, mint a saját forrás.

A támogatás automatizmusa azonban csak bizonyos határok között érvényesült. Behatároló tényező a támogatásnak a teljes bekerülési érték bizonyos %-ában való meghatározása. Ez az arány kötődik az ágazat fejlesztésével kapcsolatos népgazdasági törekvésekhez, s ennek megfelelően — a preferenciától függően — lehetett az összes „bekerülési” érték 70—50—30%-ában támogatást kérni. Ez az arány bizonyos gazdaságpolitikai megfontolásokból — és a beruházási túlfűtöttség enyhítésére — 50—30%-osra szűkült. Meghatározták a támogatás szempontjából figyelembe vehető „bekerülési” érték felső határát is.⁶

A gazdaságpolitikai intézkedések hatására az önfinanszírozás konkrét gazdasági valósággá válhatott. Döntően a szövetkezetektől függött, hogy miként élnek a gazdaságilag és pénzügyileg is megalapozottabb önállósággal. A legutóbbi évek eredményei alapján megállapítható, hogy a gazdasági önállóság pénzügyi megalapozása a termelőszövetkezeteknél alkotó erővé vált, és sokféle lehetőség kihasználását segítette.

A FEJLESZTÉSI FORRÁSOK FELHASZNÁLÁSÁNAK IRÁNYVÁLTOZÁSAI

Az 1966—68-as időszakban a képződő szabad fejlesztési források többnyire gépek és technológiai berendezések beszerzését segítették. A szükség-szerűség (a technológiai váltás követelményei és a rendelkezésre álló kapacitás közti különbség) által orientált gyakorlaton túl a források felhasználását központilag szabályozták. Ez segítette a géppark dinamikus pótlását a kezdeti bizonytalanság miatti szétforgácsolódás veszélyével szemben.

Az épületberuházások előtérbe kerülése

1968-tól az építkezések finanszírozását biztosító támogatás bevezetésével megváltozott a saját források felhasználásának iránya, amely részben a szükségsszerűség, részben a lehetőségek adta orientáció miatt az építési beruházások felé fordult.

A szükségsszerűség előzményei — úgy véljük — köztudomásúak. A nagyüzemi termelés céljára a kezdeti időszakban létesített rövid élettartamú, szerfás épületek mind fizikailag, mind erkölcsileg elhasználódtak, ugyanakkor egyre inkább kirajzolódtak a korszerű termelés kontúrjai. Mindez nagyarányú építési beruházásokhoz vezetett. Ehhez a lehetőséget a támogatás módszere teremtette meg. A támogatásnak az egyéb forrás meglété-

⁶ Valamely beruházás normatíván felüli bekerülési értékét teljes összegben saját forrásból kellett finanszírozni.

1. táblázat

A BERUHÁZÁSOK FINANSZIROZÁSÁHOZ LEKÖTÖTT SAJÁT PÉNZESZKÖZÖK
FELHASZNÁLÁSÁNAK ALAKULÁSA, A VÁLTOZÁS MÉRTÉKE* (%)

Beruházás	1968.	1969.	1970.	1971.	1972.
	évben				
Építés	41,7	62,7	63,9	47,8	41,5
Gép	56,2	35,7	34,5	50,9	56,8
Egyéb	2,1	1,6	1,6	1,3	1,7
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>1968 = 100</i>					
Építés	100,0	259,0	326,3	236,3	195,8
Gép	100,0	107,6	129,5	185,0	197,3
Egyéb	100,0	221,7	231,6	191,6	234,5
Összesen	100,0	172,5	213,2	206,6	197,2

* Forrás: Az MNB beruházási, pénzforgalmi adatai.

től függő folyósítása azt jelentette, hogy a szövetkezetek fejlesztési döntéseiknél úgy számolhattak vele, mint saját pénzeszközeikkel. Ez a lehetőség korábban nem tapasztalt színvonalú önfinanszírozási képességet és beruházási vásárlóerőt biztosított.

A támogatási rendszer funkcionálását olyan oldalról közelítve meg, hogy az mennyiben „értette meg” a szövetkezetek legégetőbb problémáit, a lehetőség még szélesebb teret hagyott a vállalkozási kedvnek. *A támogatási arány differenciáltságának vizsgálata* azt mutatja, hogy olyan beruházásokhoz biztosított az állam nagyobb mértékű támogatást, amelyek megvalósítása a szövetkezeti döntésekben is előkelően sorolódott. Arról van szó, hogy az *állami preferencia iránya találkozott a termelőszövetkezeti kereslet irányával*. Preferált terület a szarvasmarha- és sertésférőhelyek építése volt, ugyanakkor a szövetkezetek is éppen az állattartás férőhelyigényét helyezték döntéseik homlokterébe. *A beruházás lehetőségét az érintett ágazatoknál az állami támogatás magasabb mértéke teremtette meg*. Ezt a termelőszövetkezetek vissza nem térő kedvező alkalomnak tekintették, s mindent elkövettek annak érdekében, hogy beruházásaik finanszírozásához ezt a támogatást megnyerjék. *Egyik* eszközként szolgált erre a saját források felhasználásában az épületek finanszírozásához való átcsoportosítás (1. táblázat).

Az 1. táblázat szerint 1969-től 1971-ig növekszik az építési beruházásokhoz lekötött saját forrás aránya a gépberuházások rovására. Az építési beruházásokra lekötött pénzeszközök aránya változását a nagyüzemi szarvasmarha- és sertésfélépek építésének fokozódása magyarázza.

(1971—1972-ben az 1968. évi arányokra való visszaállást lényegében részben a központi intézkedések, részben a beruházásoknak az üzemi feszültségek miatti mérséklődése váltották ki.)

Az összetétel-változás önmagában nem tükrözi a beruházási vásárlóerő tényleges nagyságának mértékét, mivel a saját-átcsoportosítás dinamikus növekedéssel párosult. Jellemző a dinamikára az a körülmény, hogy pl. a gépberuházás arányának csökkenése egyáltalán nem jelentette a vizsgált időszakban a gépberuházásra fordított saját pénzeszközök volumenének csökkenését.

Kétszeresére emelkedett a felhasznált saját forrás, ezen belül kb. két és félszeresére (1970-ben több mint háromszorosára) növekedett az építési beruházásokhoz történő igénybevétel. *Ezt a növekedést nyilvánvalóan követte az automatizmus szerinti támogatás hasonló arányú emelkedése.*

Az építési beruházások finanszírozása

A mutatók vizsgálata alapján felvetődik a kérdés: a szabályozó rendszer eredetileg számolt-e hasonló dinamikával, a szövetkezeti szinten képződő, ilyen volumenű beruházási vásárlóerő kiáramlásával? Aligha. Tény, hogy ez az elmúlt években a beruházási piacon fizetőképes keresletként jelent meg. Más kérdés viszont, hogy a vásárlóerő mögött még nem realizálódott, esetenként fiktív jövedelem állt. Az ilyen formában képződő saját pénzeszközöket *finanszírozási gyakorlatunk segítségével* mobilizálták a szövetkezetek. Ezt a feltételezést támasztja alá a termelőszövetkezetek ténylegesen realizált jövedelméből képzett fejlesztési alapnak az 1968. évi szinthez viszonyított változása:

	A nyereségből képzett fejlesztési alap növekedése ¹ %
1968	100,0
1969	139,8
1970	123,9
1971	110,9
1972	122,2

A saját pénzeszközök megteremtése terén mutatkozó lehetőségeket a szövetkezetek általában (a dinamika erre utal) kimerítették. Ezzel hozzájárultak ahhoz, hogy egyes években — az előirányzathoz viszonyítva — még nagyobb volumenű költségvetési támogatásban részesüljenek, s így a népgazdaság egyensúlyi gondjainak, különösen az 1969—1970. években, alkotó elemeivé váljanak (2. táblázat).

A beruházási vásárlóerő összességében lényegesen alacsonyabb ütemben növekedett a vállalati szinten képződő saját forrásoknál. Ennek oka az egyéb beruházások ütemének visszaesése, valamint a gépberuházások ala-

¹ Forrás: Termelőszövetkezetek zárszámadatai.

2. táblázat
(%)

A BERUHÁZÁSI VÁSÁRLÓERŐ KIÁRAMLÁSÁNAK MÉRTÉKE*

Beruházás	1968.	1969.	1970.	1971.	1972.
	évben				
Építés	100,0	212,5	267,6	185,7	151,6
Gép	100,0	109,0	163,5	193,7	187,0
Egyéb	100,0	99,0	76,4	51,2	43,1
Összesen	100,0	169,7	213,9	177,2	154,1

* Forrás: Az MNB beruházási, pénzforgalmi adatai.

csenyebb színvonalra. 1971 óta az építési beruházásokra igénybe vett állami támogatás jelentősen mérséklődött, a korábbi évek feszültségei e téren megszűntek.

A termelőszövetkezeti fejlesztési források és az állam

A vásárlóerő tapasztalt ütemű növekedése mellett, lényeges kérdésnek tűnik annak a körülménynek a vizsgálata, hogy vajon ezt a megnövekedett forrást *mennyiben, illetőleg milyen arányban használták fel üzemi fejlesztési döntések alapján*, és mennyiben függött az központi elhatározástól. Úgy tűnik, mivel (a 3. táblázat szerint) a hitelforrás súlya — főként az építési beruházásoknál — alacsony, hogy az önfinanszírozás e beruházásoknál meghatározó jellegű volt, s a vásárlóerő felhasználási iránya felett a termelőszövetkezetek diszponáltak.

A gyakorlati tapasztalatok alapján mégis eltérő következtetést vonhatunk le. A „tisztán” saját forrásból és támogatásból nagyobb jelentőségű beruházások (pl. nagyüzemi méretnek megfelelő, gyárszerű termelésre alkalmas létesítmények) viszonylag kis számban valósultak meg. Ezek finanszírozásához a termelőszövetkezetek többsége beruházási hiteleket vett igénybe.

A hitelforrás mellett belépő saját forrásnak és támogatásnak követnie kellett a hitelfeltételeket, de ez — az építési beruházásokhoz igénybe vehető viszonylag magas támogatási arány folytán — azt is jelenti, hogy a támogatás mértéke határozta meg a szövetkezetek beruházási döntéseit, mivel a hitelpreferenciák egybeestek a támogatási preferenciákkal. (A hitelnyújtással a bank nem veszi át a fejlesztés feletti döntés jogát, mégis orientál, befolyásolhatja a népgazdasági tervek célkitűzéseinek megfelelő döntést.) A hitelforrás az önfinanszírozási elvet nem esorbítja, mert csak a meglévő saját forrás kiegészítését jelenti.

A beruházási vásárlóerő növekedését érzékeltető viszonyszámok a naturális mutatók vonatkozásában is sejtetik a fejlődés mértékét. *A tényleges*

GAZDA

A
pénzSaját f
Támog
HitelSaját
Támog
HitelSaját
Támog
HitelSaját
Támog
Hitelkapa
szint
eszkö
sem
nagy
előre

A BERUHÁZÁSOK FINANSZÍROZÁSÁRA FOLYÓSÍTOTT
PÉNZÜGYI FORRÁSOK ÖSSZETÉTELE*

3. táblázat

(%)

A beruházások pénzügyi forrásai	1968.	1969.	1970.	1971.	1972.
	évben				
	<i>Építés</i>				
Saját forrás	31,9	38,9	38,9	40,7	41,2
Támogatás	54,5	52,6	48,6	40,5	34,3
Hitel	13,6	8,5	12,5	18,8	24,5
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	<i>Gép</i>				
Saját forrás	79,6	78,7	63,1	76,0	84,0
Támogatás	—	—	—	—	—
Hitel	20,4	21,3	36,9	24,0	16,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	<i>Egyéb</i>				
Saját forrás	7,7	17,0	23,2	28,6	41,6
Támogatás	54,6	61,0	63,1	64,7	57,2
Hitel	37,7	22,0	13,7	6,7	1,2
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	<i>Összes</i>				
Saját forrás	45,4	46,1	44,4	52,9	58,0
Támogatás	36,8	42,1	37,2	26,8	21,4
Hitel	17,8	11,8	18,4	20,3	20,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Forrás: Az MNB beruházási, pénzforgalmi adatai.

kapacitás növekedési üteme elmarad értékmutatóitól, mert a népgazdasági szinten kívánatos egyensúlyi helyzet megteremtése érdekében a beruházási eszközök árszínvonala többször és jelentős mértékben emelkedett. Ez a tény sem változtat azonban azon, hogy a termelészövetkezeti gazdaságok — a nagyüzemi termelés gazdasági alapjainak megteremtésében — jelentősen előreléptek. Erre az időszakra esik az új, korszerű és a nagyüzemi termelés

által indokolt méretű állattartó telepek létesítése, egyes növénykultúrák teljes gépesítése, továbbá a korábban teljes mértékben élőmunkaerőre épített ágazatoknál a gépi technológia fokozatos térhódítása.

Összefoglalásul tehát nyugodtan elmondhatjuk, hogy a központi intézkedések által teremtett lehetőségek és a termelőszövetkezetek erőfeszítései *együttesen* biztosították az egyre magasabb szinten kiépülő korszerű nagyüzem anyagi, műszaki bázisát, a szövetkezetek és az egész mezőgazdaság fejlődésének felgyorsulását. A beruházások hatására az állóeszköz-állomány (1968. évhez mérten) 80%-kal növekedett. A mennyiségi változásnál azonban sokkal jelentősebbnek ítéhető a minőségi javulás, amely a mind korszerűbb gazdálkodási feltételek megteremtésén túl, *a jövő eddiginél jobb megalapozását segíti.*

В нашей стране источниками развития производства являются собственные накопления производственных кооперативов, государственные поддержки и банковские кредиты. Автор исследует в своей статье то, что как изменилась пропорция этих трех источников со времени социалистического переустройства. Описывает и развитие кооперативного самофинансирования в связи с изменением роли государственной поддержки и центрального руководства. Подробно анализирует и причины чрезмерного размаха строительных капиталовложений между 1969—1971 годами. В заключении определяет, что благоприятно развилась самостоятельность кооперативов и в области капиталовложений, что играет — совместно с государственной помощью — значительную роль в совершенствовании предприятий.

Die Quellen der landwirtschaftlichen Produktionsförderung in Ungarn bestehen aus der Akkumulation der Eigenmittel der LPG, aus den staatlichen Zustütungen und Bankkrediten. Vom Verfasser wurden die proportionalen Änderungen dieser 3 Quellen seit der Einführung der sozialistischen Wirtschaft untersucht. Auch die genossenschaftliche Entwicklung der Selbstfinanzierung wurde im Zusammenhang mit den geänderten Aufgaben der staatlichen Zuweisungen und der Zentrallleitung beschrieben. Die Ursachen die zu den übertriebenen Anlageinvestitionen zwischen 1969—1971 führten, wurden eingehend analysiert. Zusammenfassend die Untersuchungsergebnisse konnte vom Verfasser festgestellt werden dass die wirtschaftliche Selbstständigkeit der Genossenschaften auch hinsichtlich der Investitionen sich erfreulich entwickelt hat und diese Tatsache spielt — gemeinsam mit den staatlichen Hilfeleistungen — eine bedeutende Rolle bei der Modernisierung der landwirtschaftlichen Betrieben.

The sources of production development in Hungarian agriculture are represented by the own accumulation of the cooperative farms, by state subsidies and bank credits. The author presents in the paper the outlines of a survey concerning changes taken place in the proportions of these three sources since the socialist reorganization. In respect with the changing role of state subsidies and of central management, the development of co-operative self financing is also described. Reasons for construction investments having been extremely "surcharged" between 1969 and 1971 are analysed at a more detailed manner too. As for summing up, the author comes to the conclusion that the economic independence of the co-operative farms advantageously developed also in the sphere of investments and this fact — together with the assistance rendered by the state — plays an important part in the modernization of the farms.